

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційне дослідження

Лю Янь «Психологічні бар'єри в розвитку творчих здібностей молодших підлітків»

поданої на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія

Проблема дослідження впливу психологічних бар'єрів на розвиток творчих здібностей, якій присвячена дисертаційна робота Лю Янь, є актуальною у контексті педагогічної та вікової психології. Адже для психології важливим є вирішення практичного та прикладного питання дослідження ролі психологічних бар'єрів в життєдіяльності людини, оскільки вони мобілізують ресурси організму та сприяють особистісному розвитку, а також активізують життєве самоздійснення особистості. Актуальність означеної проблеми також визначається потребою суспільства в розробці нових підходів до розвитку творчих здібностей, які відповідають умовам нашого непростого сьогодення.

Дисертаційна робота характеризується ґрунтовністю поставлених завдань та повнотою їх вирішення, простежується взаємозв'язок між предметом і об'єктом дослідження, метою та завданнями, теоретичною і науковою новизною та практичним значенням.

Дисертація Лю Янь характеризується досить високим теоретичним і науково-методологічним рівнем вирішення поставлених завдань, відзначається цілісністю побудови, в якій поєднуються такі напрямки дослідження: теоретико-методологічні підходи до розуміння творчих здібностей, аналіз їх сутності та структурних компонентів; теоретичні розробки проблеми вивчення психологічних бар'єрів в діяльності молодших підлітків, а також їх роль в розвитку творчих здібностей в означеному віковому періоді. Методологічні засади дослідження свідчать про належне володіння дисертантом загальними та спеціальними методами наукового

пізнання, системним підходом щодо вирішення завдань, поставлених у роботі.

Наукова новизна та теоретичне значення полягає в уточненні поняття творчих здібностей та психологічних бар'єрів; у розкритті психологічних бар'єрів у розвитку творчих здібностей молодших підлітків як складного психічного стану особистості, що базується на динамічному поєднанні мотиваційних, емоційних, когнітивних та вольових станів; у розробці та обґрунтуванні системи профілактики виникнення та усунення психологічних бар'єрів у процесі розвитку творчих здібностей у молодших підлітків.

Практичне значення дослідження визначається можливістю використання розробленого тренінгу з профілактики виникнення та усунення психологічних бар'єрів в розвитку творчих здібностей у молодших підлітків не лише в умовах рекреаційного закладу, а й в закладах шкільної та позашкільної освіти, а також розвивально-корекційних центрах. Матеріали дослідження можуть бути використанні у науково-дослідній роботі – для розвитку положень про сутність та зміст психологічних бар'єрів в творчій діяльності, в освітньому процесі з метою формування готовності майбутніх психологів та педагогів-організаторів до використання системи профілактики виникнення та усунення психологічних бар'єрів у процесі розвитку творчих здібностей у молодших підлітків, зокрема, в рекреаційних закладах.

Надійність і валідність результатів дослідження забезпечуються ґрунтовним теоретичним аналізом проблеми; відповідністю використаних методів меті і завданням дослідження; послідовністю реалізації теоретичних положень у розв'язанні задач дослідження; кількісним та якісним аналізом емпіричних результатів; репрезентативністю груп досліджуваних. Результати дослідження апробовані й повно висвітлені у вітчизняних та закордонних публікаціях.

Наведена дисертантом аргументація в роботі та в авторефераті, підтверджує той факт, що тема дисертаційного дослідження відповідає запитам психологічної науки і практики, а обраний аспект вивчення проблеми відповідає сучасним потребам педагогічної та вікової психології.

Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків та списку використаних джерел, серед яких – 68 іноземною мовою, що надзвичайно важливо в умовах інтеграції України у міжнародний науковий простір. Зміст та етапи дисертаційної роботи представлені в чіткій, логічній послідовності, відповідають меті та конкретизують окремі завдання дослідження.

У першому розділі – «Теоретико-методологічні підходи до вивчення психологічних бар'єрів у розвитку творчих здібностей молодших підлітків» – здійснено послідовний аналіз основних теоретичних підходів до вивчення творчих здібностей, їх структурну організацію, механізми та критерії оцінювання; розкрито та систематизовано особливості розвитку творчих здібностей в молодшому підлітковому віці.

Узагальнивши позиції різних авторів щодо розуміння змісту поняття психологічних бар'єрів та їх ролі в розвитку творчих здібностей, автор представляє психологічні бар'єри як складний психічний стан особистості, який базується на динамічному поєднанні мотиваційних, емоційних, когнітивних та вольових станів, виступає перешкодами в розвитку творчих здібностей у молодших підлітків, що проявляється в недостатній зацікавленості, несприятливих для розвитку цих здібностей емоційних станів, переживаннях пов'язаних з сумнівами, браком потрібної інформації та слабкістю вольової саморегуляції поведінки.

У другому розділі – «Емпіричне дослідження психологічних бар'єрів у розвитку творчих здібностей у молодших підлітків» – викладено і обґрунтовано систему емпіричного дослідження, методи та методики, а також кількісний та якісний аналіз отриманих результатів.

Обраний діагностичний інструментарій дозволив авторові отримати дані, які розкривають динаміку розвитку творчих здібностей в молодшому підлітковому віці, взаємозв'язки їх структурних компонентів; особливості прояву психологічних бар'єрів та індивідуально-особистісні характеристики в означеному віковому періоді. Наведені результати статистичного аналізу,

узагальнено первинні дані дослідження, належно описано та загалом достатньо повно проінтерпретовано отримані результати.

Узагальнення результатів емпіричного дослідження дозволило визначити, що протягом досліджуваного віку відбувається розвиток структурних компонентів творчих здібностей та спостерігається зростання кореляцій між ними. Також проаналізовано особливості взаємозв'язку творчих здібностей та психологічних бар'єрів у молодших підлітків. Отримані дані свідчать про наявність психологічних бар'єрів як перешкод в розвитку творчих здібностей молодших підлітків, які мають прояв у низькій зацікавленості, негативних емоційних станах, сумнівах, недостатній вольовій саморегуляції поведінки. В результаті дослідницького аналізу Лю Янь було встановлено відмінності у проявах психологічних бар'єрів в розвитку творчих здібностей у молодших підлітків української та китайської вибірок.

У третьому розділі – «Система психологічного тренінгу з розвитку творчих здібностей та роботи з психологічними бар'єрами для молодших підлітків в умовах рекреації» – дисертантом здійснено опис розвивального експерименту, а саме принципи та напрямки побудови системи тренінгу, його організація та методи, а також наводить результати апробації тренінгу.

Проведений формуючий та констатуючий експеримент показав перспективність та ефективність розробленої системи тренінгу, спрямованої на подолання психологічних бар'єрів у розвитку творчих здібностей у молодших підлітків в умовах рекреаційного закладу.

Дисертаційна робота є завершеним науковим дослідженням. Основні ідеї дослідження послідовно реалізовані у практичному впровадженні. На основі здійсненого дослідження, відповідно до мети і завдань, зроблено висновки, в яких доведено актуальність проблеми, яка розглядалася дисертантом, надано визначення вихідних понять, теоретичне обґрунтування розробленої системи психологічного тренінгу для подолання психологічних бар'єрів у розвитку творчих здібностей молодших підлітків.

Основні результати дослідження впровадженно у процес професійної підготовки студентів-психологів Південноукраїнського національного

педагогічного університету імені К. Д. Ушинського, Одеського національного політехнічного університету, Чорноморського національного університету імені Петра Могили, Одеського національного політехнічного університету, в роботу психологічної служби Українського дитячого центру «Молода гвардія». Також, апробація результатів дослідження здійснювалася під час наукових дискусій та обговорень на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях. За результатами дослідження опубліковано достатню кількість наукових робіт, серед яких 3 статті – у фахових наукових виданнях України, 2 статті – у закордонних наукових виданнях, які проіндексовані у міжнародних наукових базах, та 3 статті у збірниках матеріалів конференцій.

Дисертація виступає результатом самостійної науково-пошукової роботи автора, її зміст, структура, а також публікації за обраною темою відповідають вимогам до наукових праць. Автореферат повністю відповідає змісту дисертації.

Разом з тим робота має і певні недоліки:

1. У першому розділі тексту автор висвітлив своє розуміння сутності психологічних бар'єрів, надавши їх детальний опис. Разом з тим, у пункті 1.1 першого розділу серед психологічних бар'єрів не конкретизовано ті, які мають стосунок до творчих здібностей, а також не наведено психологічні концепції та теоретичні розвідки щодо дослідження цього питання іншими авторами. Частково про ці бар'єри згадано у другому розділі, де було б доцільно висвітлити їх чітку структуру та класифікацію.

2. У другому розділі проаналізовано відмінності у розвитку творчих здібностей та особистісних особливостей, які з ними пов'язані, серед підлітків різного віку. У зв'язку з чим виникає запитання, чому у 12 років зростає кількість підлітків, які оцінюють свої творчі здібності як середні та знижується кількість підлітків, які низько оцінюють свої творчі здібності (результати за методикою О. Є. Тунік, які представлені на рис. 2.2 для української вибірки і на рис. 2.7 – для китайської вибірки)? Чи не пов'язано

це із прагненням підлітків давати соціально бажані відповіді, і яким чином в такому випадку забезпечувалася достовірність отриманих результатів?

3. У третьому розділі автор надає програму психологічного тренінгу та її теоретичне обґрунтування щодо розвитку творчих здібностей у молодших підлітків. Однак до роботи з емоційними бар'єрами у творчості віднесено «зниження рівня тривожності і страху, підвищення самооцінки і розвиток впевненості в собі, робота з сумнівами» (с. 4), хоча самооцінка і впевненість в собі є особистісними, а не емоційними конструктами.

Наведені зауваження й побажання не знижують загальної позитивної оцінки роботи. Дисертаційне дослідження є завершеною науковою працею, яка має наукову новизну, теоретичне значення та практичну цінність. Автореферат і опубліковані роботи за темою дисертації відображають отримані автором результати і дозволяють скласти повне уявлення щодо змісту дисертаційного дослідження.

Аналіз дисертації Лю Янь «Психологічні бар'єри в розвитку творчих здібностей молодших підлітків», подане на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія відповідає всім вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого відповідною Постановою Кабінетів Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а його автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія.

Кандидат психологічних наук,
доцент кафедри психології
Львівського національного університету
імені Івана Франка

Левус

Н. І. Левус

